

Molnár István

Megjegyzések egy szociológiai sorozat margójára

A Debreceni Egyetemi Kiadó 2011-ben jelentette meg a Bódi Ferenc és Fábíán Gergely által szerkesztett, „Helyi szociális ellátórendszer Magyarországon” című gyűjteményes kötetet¹. Szigorúan a latin *recenseo* (re+censeo = számba-vez, szemlét tart) értelmében, és nem a köznapi értelemben használt *recenzió* (bemutatás) szó fedi reményeim szerint a szerkesztők által közzétett, 386 oldal terjedelmű kötetéről szóló alábbi véleményemet².

Bódi Ferenc korábban már szerkesztett (és írt) egy vaskos kötetet (Helyi szociális ellátórendszer, 2008, 384 lap, az MTA Politikatudományi Intézet kiadása), mely álláspontom szerint a 2011-es kiadásnak is előzménye. Nézetem szerint e két kötet egymásra épül, kiegészítik egymást, amit nem csak rendkívül szerencsésnek, sőt dicséretesnek is tartok a *laudatio* szó (nem védőbeszédi!), hanem ezúttal köznapi jelentése értelmében.

Hogy mennyire összetartozik a két kötet és önmagában mindegyik milyen hiányérzetet keltő, azt jól mutatja, hogy pl. Thomas R. Lawson – Eric R. Soelter tanulmánya (*A jóléti állam fejlődésének szociokulturális modellje*, a jelen kötet 7–19. lapján) mindkét munka fundamentumának tekinthető, de Jóna György: *Szociális ellátórendszer az Európai Unióban*, valamint Pupek Emese: *Nemzeti stratégiák az Európai Unió kohéziós politikájának megvalósításáért* (a korábbi kötet 17–33., ill. 279–295. oldal) tanulmányai ugyancsak a mindkét

¹ Bódi Ferenc - Fábíán Gergely szerk. *Helyi szociális ellátórendszer Magyarországon*. Debrecen, 2011. Debreceni Egyetemi Kiadó – Debrecen University Press.

² A kötet az OTKA 81667 sz., „Változások – Válságok – Válaszok (Helyi szociális ellátórendszerek alkalmazkodása Európa perem országaiban)” által támogatott kutatás keretében készült. A tanulmányok egy része az INNOTARS _08_1_2008_0093 sz. kutatás, „A terület és településfejlesztés forrásallokációjának társadalmisítása” pályázat keretében készült

műben foglaltak hazai háttérének nélkülözhetetlen, jobb megértésére szolgálnak. Jó néhány, ezúttal konkrétan meg nem nevezett tanulmány pedig a feldolgozott téma rokonsága, összefüggése miatt a két kötetben – a címazonosság is erre utal – a szerzők különbözősége, továbbá a társadalmi, gazdasági, jogi változások és a feldolgozás ebből is eredő időbeli különbsége ellenére a kutatott kérdésekben jól kiegészítik egymást. Azt is lehetne mondani, hogy a rokon kifejtések verifikálják egymást.

A két tanulmánykötetben közzétett vizsgálatok zömének társadalmi hasznossága úgy vélem egyrészt nagyobb publicitást igényelne – sőt hétköznapiabb nyelvű, lerövidített formájú közlést is, ami elérhető napilapokban, folyóiratokban – másrészt: bővítést. A globalizáció és a világ gazdasági rendjének gyors változásai, azok egymásra és az egyénekre gyakorolt hatása, a hazánkat is egyre erősebben érintő migrációs kihívások stb., nem kerülhetik el a társadalomkutatók figyelmét, ha csak nem akarnak – mint a középkori arab költők – egymásnak írni, de igénylik a további vizsgálatokat a hazai jogalkotási, alkotmányos és közigazgatási változások is. A családtámogatási rendszer átfogó és tudományos vizsgálata nem képzelhető el a családfogalom jogi megközelítésének – még inkább annak a gazdaságra, társadalomra gyakorolt hatása (lásd. pl. Fukuyama *Bizalom* c. könyvét) vizsgálata nélkül, de a geopolitikai, makrogazdasági összefüggések (lásd Brezinski, Huntigton stb. idevonatkozó megállapításait) sem hagyhatók figyelmen kívül. Emellett kiemelkedően fontos számunkra e vonatkozásban az Európai Unió szabályainak, bírói gyakorlatának figyelembevétele, feldolgozása is. Mindkét kötet több tanulmánya bővebb kifejtés nélkül érinti ezeket, de a remélhetően hamarosan megjelenő harmadik kötetben elkerülhetetlennek tűnik a szociális ellátórendszer társadalmi, alapítványi, egyházi szereplői tevékenységének alapos vizsgálata is.

Csak példaként: Hegedűs Zsuzsa „minden gyerek lakjon jól” programja nem csak enni ad, hanem átalakíthatja a munkától elszokott vagy attól elesett, mélyszegénységben élő közösségek életét. A máltai szeretetszolgálat és az ökumenikus segélyszervezet sem csak katasztrófahelyzetekben vagy ünnepi alkalmakkor segít a szegény sorsúakon; vagy Bőjte Csaba ferences atya ma már határokon átívelő segítőkészsége sem csupán néhány ezer kínlódásra, nyomorúságra ítélt gyermek számára teremt emberhez méltó körülményeket, hanem figyelemreméltó társadalmi mozgósító erővel, erkölcsi megtisztulással is járó hatással rendelkezik. Úgy vélem nem lenne haszontalan a segélykoncertek, ilyen célú sportrendezvények címben foglalt célú vizsgálata sem. A vizsgálati kör társadalmi hasznosság szempontú meghatározása természetesen a szakemberek megtisztelő, de sürgető kötelessége!

Az újabb kötet (nevezhetjük másodiknak is), konkrétan: a „recenzált” mű 17 nagyobb léptékű tanulmányból és igényes, több mint háttéranyagként helytálló, 80 lap terjedelmű mellékletből áll. A már hivatkozott Thomas R. Lawson – Eric R. Soelter szerzőpáros bevezető tanulmányában

újszerű módon kulturális, történelmi-ideológiai szempontokat is figyelembe vesz a jóléti állam értelmezésekor. Hangsúlyozzák, hogy a globalizáció miatt a jóléti állam vizsgálatát ma már nem akadályozhatják a nemzeti határok. Feltehetően szakmai vitákat is kiváltva ábrázolják a jóléti állam szociokulturális modelljét (2. ábra) és azt, hogy ki a felelős a működés feltételeinek biztosításáért (1. ábra). Körkörös ábrázolásban mutatják be a nemzetállami gyakorlat működése során felmerülő problémákat, illetve a gazdasági és a kormányzati szféra (5., 6. ábra) ezzel kapcsolatos teendőit. A szerzőpáros minden nemzetállam számára feladatul rója: *1) az oktatás 2) a biztonság 3) az egészség 4) a gazdasági szerkezet 5) a társadalombiztosítás megbízható működtetését.* A kötet tanulmányai a 2. és a 4. feladattal alig, míg az 1.-vel, a 3.-kal alaposabban, az 5.-dikkel pedig többen igen sokrétű kutatási módszert használva foglalkoznak.

Üdvözölni kell a Lawson–Soelter szerzőpáros azon fáradozását is, hogy a történelem, az ideológia és a kultúra beemelésével a jóléti célú kutatások új szemléletmódját adják. Érthetetlen azonban számomra, hogy sem ők, sem a kötetben szereplő többi tanulmány szerzői nem tartják fontosnak, sőt kiemelendően fontosnak a szociális ellátórendszer programjának vizsgálatát. Az „első kötet” néhány tanulmányában (elsősorban Bódi Ferenc: 57–71., illetve 333–357.), illetve „második kötet” 19–37. lapjain) ez megjelenik, de elsősorban történelmi áttekintésként. Magyarázatra aligha szorul, hogy a jogrendszer, annak alkotmányos elemei, az államhatalom és annak végrehajtó szervei, a vitákat, jogsérelmeket eldöntő bíróságok ítéletei nem mellőzhetőek a szociális ellátórendszerek működésének vizsgálata, értékelése során. A vonatkozó jogszabályok és a gyakorlatban való érvényesülésük „megértése” nélkül aligha lehet az ellátórendszerek működésének eredményességéről, értékeléséről tanulmányokat írni. Nagyon nehéz olyan munkákat publikálni, melyek alkalmasak arra, hogy az esetleges rossz szabályok megváltoztatására bírják a döntéshozókat. Arra, hogy a fennálló, a szerzők által hibásnak vagy rosszul működőnek vélt állami szerveket, a szociális ügyekben döntéshozó hivatalokat átszervezzék, hatáskörüket megváltoztassák, vagy újakat hozzanak létre. Nemzetközi és nemzeti jogszabályok hálójában élünk egyénekként, de intézmények működtetőjeként is. E háló alól sem az egyén, sem az intézmények nem bújhatnak ki, ezért legalább alapvető, de – kutatási témától függően – akár részletesebb jogszabályismeret, sőt joggyakorlat-feldolgozás e szociális kutatómunkában aligha nélkülözhető. Ez már a miatt is fontos, mert a globalizáció ellenére az állami szuverenitás határainak kérdése, ezen belül az állam jogalkotási autoritása kutatási fundamentumot jelenthet pl. minden a családdal kapcsolatos tudományos munkában. Más oldalról: Európai Unió tagságunk és sokféle nemzetközi szervezetben való részvételünk miatt ez a joganyag annak vonatkozó joggyakorlatával, bírósági döntéseivel együtt nehezen hagyható figyelmen kívül. Különösen napjainkban, amikor még az sem világos, hogy egy vagy többsebességes-e már most vagy lesz-e az Európai Unió,

hogyan egy Egyesült Európa vagy Nemzetek Európája felé haladunk-e, vége van-e a jóléti állam modelljének vagy sem, és a körvonalazódni látszó munkaalapú társadalmi modell keretei között hogyan alakul át a szociális ellátórendszer az autonóm vagy részben autonóm tagállamokban. Kérdés, hogyan árnyalják mindezt az egyre súlyosbodó demográfiai helyzet, az egyre romló környezeti tényezők stb.

A második kötet (Bódi-Fábián 2011) tanulmányairól konkrétan, a tanulmányok sorrendjében. Bódi Ferenc: *A szociális ellátórendszer kifejlődése Magyarországon*. A jogszabályi háttér korábban hiányolt felvázolása már kitűnően mutatja miért is fontos ez. Kiemelendőnek tartom e témakörben a szociálpolitika kritikáját és eredményeinek bemutatását. Az iskolázottság és a szakképzés, az egészségi állapot és a helytelen életvezetés kapcsolata a kötet több tanulmányában is részletesen megjelenik, de summázott észrevételeivel e munka önmagában is helytálló és rendkívül meggyőző.

Bódi Ferenc, Bódi Mátyás: *A népességfogyás – kisiklott fejlődési pályák*. Nemcsak hazánk, hanem Európa és bizonyos fokig az USA társadalmá egyik legégetőbb problémájának a hazai szeletét vizsgálja a tanulmány. Magyar keretek között marad, rövid történeti bemutatásra alapozva a jelent vizsgálja, veszélyekre figyelmeztet, komoly aggodással. Nem riogat, nem vizionálja a katasztrófát, mint oly sokan teszik a szakemberek közül is, főként a közvéleményt bulvár szinten „tájékoztató”, „felvilágosító” publicisztikákban. Mértéktartó. Elgondolkodtató nem csak a problémafeltárásban (42–43. old.) és azok okainak feltárásában (46. old.), hanem a közeljövő feladatainak kijelölésében, a megoldáskeresésben is (48–49. old.). A kettős társadalom – kettőszakadt ország – kettős gazdaság és a szakképzés viszonya; az iskolázottság, az oktatáskorszerűsítés olyan súlyú problémák, melyek sürgető megoldása vagy elodázása, netán elmaradása a *Hamleti alapkérdéssel* egyenértékű: *To be or not to be...* A 46. oldalon sematikus ábrázolt ördögi kör „négyzögesítése” a mai döntéshozók felelőssége ugyan, de a megoldás a „hamleti” kérdés súlya miatt ösztársadalmi, össznemzeti – sőt a „civilizáció alkonyát” cáfoló globalizációs feladat.

Bódi Ferenc, Bódi Mátyás: *Hol vannak a választók?* A tanulmány bizonyára fontos a politikai aktivitást vizsgálók és különösen a választásokkal hivatásszerűen foglalkozók számára, de a laikusoknak is szolgál néhány információval. Megtudjuk belőle, hogy az EU-s parlamenti választásokon való részvétel miért különbözik a magyar parlamenti választáskori „voksoláshajlandóságtól”. A nem szakemberek figyelmét azonban bizonyára az a kutatási eredmény kelti fel, melyben a választásokon való részvételi arányt, és annak okait mutatják be. A szerzők nem csak térségi és településszerkezeti vonatkozásban, hanem a lakosság szám függvényében is meggyőző párhuzamot vonnak a lokális és országos tapasztalatok között. Fontos az a megállapítás is,

hogy a „demokrácia-deficit” a történelmi okok miatt sem zárult még le az elszegényedett régiókban.

Fónai Mihály: *A települési problémák és a lakossági szükségletek lehetséges hatása a helyi politikára*. A tanulmány a főbb európai önkormányzati modellekre hivatkozó elméleti, módszertani bevezető után a települési problémáknak és a lakossági szükségleteknek a helyi politikára gyakorolt hatását vizsgálja, és több hipotézist állít fel (75. old.). Kiemelendőnek annak igazolását tartja, hogy a lakosság a döntéshozókat önmagától távolinak és homogénnek tartja és az önkormányzatokat a polgármesteri hivatallal azonosítja. Meglepő a szerző azon következtetése, hogy a közhiedelemmel ellentétben a cigányok inkább a barátokra, mint a családra támaszkodnak szociális problémáik megoldásában, ellentétben a nem cigányokkal. A munkanélküliségi probléma megoldását pedig helyben várják mind a cigányok, mind a nem romák. Az egyházi, társadalmi és civil szervezetek segítségét – számomra és valószínűleg a szerző számára is – meglepő módon a települések lakosai nem látják számottevőnek. A főbb szociális problémákat (84. old.) a romák és a nem romák lényegesen eltérően ítélik meg, főként a közbiztonság vonatkozásában, ami talán nem is meglepő. Az alkoholfogyasztást és a drogfogyasztást illetően a lakosság véleménye már sokkal egységesebb.

Bódi Ferenc, Giczei Péter: *Migrációs folyamatok az újkori Magyarországon és napjainkban*. Ez a tanulmány részben folytatása a második tanulmánynak, bár határon túli problémái sokkal súlyosabbak. Talán érdemes volna Brezinski és követői álláspontjának ismertetésére is kitérni, és a kérdés geopolitikai - stratégiai jelentőségét legalább érinteni. Érzésem szerint a népességfogyás, elöregedés, a kisiklott fejlődési pályák problémaköre és a jelen tanulmány tárgya egymástól nem választhatók el. Ha minket, magyarokat még nem is érint ez a problémakör úgy, mint pl. Németországot, Franciaországot vagy Nagy-Britanniát, azért erre utalni kellene. Nem az iszlám vagy a kínai veszély miatt, hanem mert az Európai Unió tagjai vagyunk, a migráció nemzetközi hatásait nem nézhetjük kívülről, már csak azért sem, mert pillanatnyilag a schengeni határ nálunk húzódik jó néhány kilométeren keresztül. Az idegen- és cigányellenességről szóló vizsgálatok tapasztalatai egybeesnek a közvélekedéssel, a tanulmányban közölt csoportbontás már csak finomít ezen.

Bódi Ferenc: *A komplex válság elemei és hatása vidéki társadalmakra*. A tanulmány kiemelkedő és részben a korábbiakban is tárgyalt alapozó része az „a komplex válság veszélyei és a járadékos ország” alcímű rész. Meghatározó megállapítása, hogy „ma a gazdasági szerkezetváltás egyik legnagyobb akadálya a képzett és fegyelmezett munkaerő hiánya” (118. old.). Ez kiegészítve azzal, hogy a tulajdonképpeni polgár és a politikai függéstől mentes intelligencia hiánya miként hat a társadalomra, fontos üzenet mindnyájunknak. A közterheket viselők és abból élők aránytalansága és az ebből eredő veszélyek ilyen nyílt bemutatása tudományos munkákban, mint itt, szokatlan ugyan, de nagyon

időszerű. Talán ezeket a fontos következtetéseket szélesebb körben is ismertté kellene tenni.

Bódi Ferenc, Horváth Zsuzsanna: *Árnyékok és kísértetek a vidéki helyi szociális ellátásban*. Napjaink egyik legnehezebben megoldható, de sürgető feladata az egészségügy átalakítása. Ennek megértéséhez kapja meg a tanulmányban az olvasó az „árnyékokat és a kísérteteket”. Védőnői – bölcsődei és óvodai gonosz manócskák hoznak is a csodatevő pirulákat a kísértetűzéshez a falvakba, a kistelepülésre, ha volna elég patika ott. Házi orvos se nagyon van, aki ezeket a csodapirulákat felírhatná. Az aprófalvak, a kistelepülések felé áramlik a még elesettebb, a még szegényebb embertömeg – Latin-Amerikában ellentétes a mozgás – és kialakulnak az „eljáradékosodott” települések, melyek szociális gettókká válhatnak. (táblázatba sűrített adatokkal lásd a 137. oldalon). A kísértetek a tanulmányban alakot, intézményes formákat öltenek! Legyőzni őket csak lassan lehet még vastag bukszával, nehéz vértben felvonuló képzett hadsereggel is. A kürt megszólalt, a csata elkezdődött. Nyerni kell! Nincs hova visszavonulni.

Obádovics Csilla, Bruder Emese, Kulcsár László: *A gazdasági és szociális helyzet területi egyenlőségei a vidéki Magyarországon*. Részben az előbbiekhöz is kapcsolható a tanulmány több megállapítása: a szegénység nem egyszerűen pénz vagy anyagiak kérdése, illetve, hogy az alacsony ingatlanárak a válság sújtotta övezetekben rontják a kitörési, elvándorlási esélyeket, és növelik a cigányság lélekszámát. Térképen is ábrázolják a szerzők a jövedelmi egyenlőtlenségeket hazánkban (151. old.).

Fábián Gergely, Takács Péter: *A válság és az egyenlőtlenségek alakulása – egy lokális példa*. A Nyíregyházára koncentrálnó vizsgálat nemzetközi és hazai összehasonlítást is tartalmaz. Kimutatja a képzettségi szint és a szegénység egyébként általánosan ismert összefüggését: a képzettség és a szegénység korrelatív kapcsolatban van. A polarizálódás a középrétegek számára következett be! Fontos megállapítás!

Fábián Gergely, Szoboszlai Katalin, Hüse Lajos: *A kamatos pénz*. Nehéz problémakör, büntetőjogi kifejezéssel élve: a látens bűnözés minden ismérvével. A kutatók négy település főleg cigányok lakta telepének helyzetét vizsgálták. „Mind a négy településre jellemző az épített környezet végletes lelakottsága” (180. old.). A nagy létszámú családok lakás- és életkörülményei rosszak. A lakosok 41 %-a még alapfokú végzettséggel sem rendelkezik, hatalmas a munkanélküliség. A gyás és a gyed fontos bevétele a családnak. A családi kötések meghatározóak (ellentétben Fónai Mihály megállapításával, v.ö. 88. old.), ezért elsősorban egymáshoz fordulnak baj esetén, ezt követik csak a barátok, illetve a hivatalos szervek. „Kamatos” pénzen a kamatos kamat értendő, ami elől nincs menekvés ebben a körben. A kamatos pénz szinte intézményesült a vizsgált helyeken, valamint az is, hogy az uzsorahitelezést egyes klánok

monopolizálják. Gyakori a családi pótlék és a nyugdíj „eladása” is – a pénz csak percekig van a jogosult kezében.

A pénz-uzsora mellett, a bolti/élelmiszer-uzsora is gyakori. Az áldozati „célcsoport” determinálása adott, etnikai és multiplikáló jellegű. Kulcsfogalma a függőség. Miért nagy a látencia? Mert nem adják ki gazdasági okokból sem az uzorást, mert ha megszorul a kölcsönvevő, legközelebb nincs hova mennie! Konklúzió: a változásoknak nem az uzorahitelezésre, hanem a létszükségletek kielégítetlen voltának megoldása felé kell irányulnia. A nyomor, a szegénységi gettók megszüntetése vezethet csak eredményre. Úgy vélem, ez a megállapítás egybecseng más tanulmányok már általam is kiemelt részeivel. Hozzáteszem azonban, hogy a büntetőjogi eszközök – ezeket nem vizsgálja a tanulmány – álláspontom szerint nem megoldások ugyan, de elrettentő hatásukkal talán fékezni lehet. legalább a kínálati oldal mohóságát

Bódi Ferenc, Fekete Attila: *A kereslet és kínálat változása az alapszintű oktatásban*. Bódi tanulmányaiban visszatérő kérdésfeltevés az oktatás helyzete. Ebben a tanulmányban a szerzők más oldalról közelítenek, a demográfiai helyzet és az óvodák, iskolák száma, minősége, földrajzi helyzete közötti kapcsolatot, az állami normatíva-rendszer összefüggéseit vizsgálja. Megállapítják, hogy az óvodák, iskolák multikulturális szerepet töltenek be a települések életében, és nem minden esetben van összefüggés a demográfiai helyzet és az oktatási intézmények megszüntetése között. Már ez is sokaknak új megállapítás lehet, még inkább az, hogy a kis- és aprófalvakban az iskolák működtetése nem szükségszerűen gazdaságtalan, és színvonaluk sem alacsonyabb, mert erre a szülők iskolai végzettsége is befolyással van. Azt hiszem, a közvélemény számára mindez tökéletesen új, de számomra is megdöbbentő ennek igazolt tudományos eredményként való kimondása és bizonyítása. A gyenge oktatási produktivitás pedig általános jelenség hazánkban!

Balázi Ildikó, Bódi Ferenc: *Iskolai teljesítmény, iskola átszervezés*. Az előző tanulmány folytatásának tekinthető ez a kitekintés. A szerzők azt is igazolják, hogy a bezárt kistéleplési iskoláknak sem fizikai állapota, sem fekvése általában nem volt kedvezőtlen. Az ingázó tanulók száma igen magas, megnőtt az iskolabuszok jelentősége. A szegregáció hatását az átszervezéseknél nem vették figyelembe. Súlyos, többsikű társadalmi problémáról van szó! Nemcsak pénzről, vagy elsősorban gazdasági megfontolásokról.

Fekete Attila: *Iskolák a határon*. A tanulmány „Bódias” megalapozású, de merőben más nézőpontú. Erős jogszabály-kritikára épül, pontosabban: alaposan elemzi, hogy a kistéleplések iskolarendszere hogyan vergődött/vergődik a jogszabályok „béklyójában”, a tulajdonosi és a támogatási rendszerek útvesztőjében, hogyan alkalmazkodik azok változásaihoz. A 246. lapon felvázolja a támogatási típusokat és az iskolatársulások ebből fakadó megalakulásának kényszerét. (247–248. old.) Igen meggyőzőnek tartom a társulások létrehozásának, működésének konkrét bemutatását hét tipikusnak mondható

település mindennapjaiba ágyazva. Jóval többet mutat ez a tükör, mint amit bemutatni szándékozott! Nemcsak kisszerűséget, a kis „turáni átkot”, hanem a jogalkotók hallatlan felelősségét is a jogszabályok megalkotásánál, főleg mert a félresikerült, vagy nem kellően átgondolt szabályozás megszenvedője, miként a válóperekben, a gyors partnercserékben is, mindig a gyerek.

A gyerekek, akikért az oktatási rendszer át meg átalakul, alkotják nem csupán a rövidtávon gondolkodók, érdekérvényesítők, a munkanélküliek, a kreativitás hiányában szenvedők, hanem – pátosz nélkül – mindnyájunk jövőjének „zálogát” is. Egyet kell érteni azzal a sommásnak tűnő megállapítással (258. old.) hogy „a falvakban az iskola létét – nem létét nem racionálisan, hanem érzelmi alapon ítélik meg. Ha megszűnik az iskola, kiürül a falu és a forráshiány valamint a jogszabályi környezet nem együttműködésre készíti a falvakat, hanem kényszerű versenyre, ami alááshatja az egész kistérség helyi társadalmának működését.” Nos, a tanulmány 2008-ban készült, 2014-ben bízunk a jogalkotók és a végrehajtók körültekintőbb, megfontoltabb, bölcsőbb döntéseiben és abban, hogy levonják a tanulságokat, amiket a tanulmány megállapít.

Laki László, Szabó Andrea: *A fiatalok szerint a magyar világ*. A régiónkénti elemzés az axiómaszerű megállapításokon túl a fiatalok legégetőbb problémáit, a munkanélküliséget, a szegénységet, a létbizonytalanságot, a bűnözést, az alkoholfogyasztást, a kábítószer-problémákat, stb. mutatja be, és vizsgálja ezek régiónkénti, életkor szerinti és iskolázottsági fok szerinti eltérését is (nem okozva ezzel sok meglepetést az átlagos ismeretekkel rendelkező állampolgárnak). A társadalmi érvényesülés feltételei című alfejezet azonban, *mutatis mutandis* (ahogy a régiiek mondanák), már mindenképp széleskörű nyilvánosságot igényelne. Hogy a fiatalok szerint az érvényesülés feltételei közül még ma is a jó összeköttetés az első és a kemény munka, a szorgalom, a tudás, a felkészültség csak a középmezőnyben van, a becsület és az erkölcs pedig az utolsó helyen, nem csak lehangoló, hanem lesújtó is. Közismert ebben az iskolarendszer és a család felelőssége. A társadalomról is negatív képet fest ez a helyzet, állítja a szerző, és ebben több mint igaza van. Össztársadalmi felelősség az okok mélyebb feltárása és mindnyájunk jól felfogott érdeke a helyes megoldás megtalálása! A tudatformálás, az alapok, a kiváltó okok megváltoztatása nélkül azonban ez lehetetlen.

Bódi Ferenc, Fekete Attila, Bódi Mátyás: *A fejlesztési források abszorpciója az apró és kis-középvárosok erőterében*. A küzdelem a pénz, a források megszerzéséért nem csak az egyének harca. Sajnos itt is szerepet játszanak a „kapcsolatok”, melyek bénítók és bántók. Konkrét helységnevekkel bemutatva általánosítható, hogy ebben a kíméletlen küzdelemben a kisvárosok érdekérvényesítése a legjobb. A küzdelem hevességére, a tét nagyságára jellemző mondat: „A közepes városok esetében és a legkisebb támogatásban

részesülő és a legnagyobb támogatásban részesülő város között a különbség közel ötszázszoros” (291. old.) Így kerek a világ!

Bódi Ferenc, Fekete Attila: *Magad uram, ha nincs szolgád*. Kötet záró tanulmány, igen szoros összefüggésben a „Hol vannak a választók” című tanulmánnyal. Érdekes az a konklúziós megállapítás, hogy a stabilan hátrányos helyzetű települések elsősorban a polgármestertől – a szűkebb környezetüktől várják sorsuk jobbítását, a leghátrányosabb helyzetben lévők viszont a kormánytól. Az iskolázottság, az életkor és a település nagysága egyaránt árnyalja ezt a képet, de a statisztikai átlag így alakul. Itt és az ehhez hasonló témát feldolgozó tanulmányokban sem láttam azonban arra utalást, hogy a konkrét, összességében megnevezett támogatási forintok vagy eurók milyen hatásfokkal épültek be a felhasználók életébe. Ott és arra kerültek-e felhasználásra, amire kérték? Csak szökőkutak, díszburkolatok stb. létesültek-e, vagy munkahelyteremtő beruházásokat alapoztak-e meg ezek a pénzek? És milyen sorrendben? Ki döntött? Közgazdasági, komoly közigazdasági elemzést legalább egy tanulmányban mindenképp kívánna a remélhetőleg hamarosan elkészülő harmadik kötet, no és azt is elemezni kellene, hogy sok-sok milliárd forint hogyan olvadt el mielőtt eljutott volna az igazán rászorulókhöz: az egyénekhez, vagy állami, civil szervezetekhez, alapítványokhoz. Nem elszámoltatási tengerikigyókat, végtelen fejű hidrákat kellene boncasztalra rakogatni, hiszen nincs olyan anatómusa/patológusa (nézőpont kérdése a választás) a világnak, aki vállalkozna a „kórokozók” pontos bemutatására. Az árnyékok és kísértetek azonban itt is alakot kellene, hogy öltsenek, ha már milliárdok sokaságát és sok-sok emberi hiszékenységet, jó akaratot, segítőkészséget tömtek magukba. Nem? Kiváló sorozat kezdete a két kötet.

Várjuk a folytatást.

Források

- BÓDI FERENC (2008) (szerk.): *Helyi szociális ellátórendszer*. Budapest: MTA PTI, pp. 384
- BÓDI FERENC – FÁBIÁN GERGELY (2011) (szerk.): *Helyi szociális ellátórendszer Magyarországon*. Debreceni Egyetemi Kiadó – Debrecen University Press, Debrecen, pp. 398
- BÓDI, F. & FÁBIÁN, G. & LAWSON, R. T. (2012) (eds): *Local Organization of Social Services in Hungary (Crises – Reactions – Changes)*. Bremen: Europäischer Hochschulverlag GmbH & Co. KG, pp. 476
- BREZINSKI, ZBIGNIEW (2012): *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*. Basic Books.
- FUKUYAMA, FRANCIS (2007): *Bizalom*. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- HUNTINGTON, SAMUEL P. (2005): *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*, Európa Könyvkiadó Kft.